

De decanale indeling van het bisdom Brugge in 1839

In 1834 wordt te Brugge een nieuw bisdom opgericht, met de provincie West-Vlaanderen als grondgebied. Dit samenvallen van kerkelijke en bestuurlijke grenzen is een erfenis van de Franse tijd. Door het concordaat van 1801 wordt de indeling van het land in departementen als basis genomen voor een nieuwe kerkelijke indeling. Het Leie-departement en het Schelde-departement, de latere provincies West- en Oost-Vlaanderen, vormen samen het concordataire bisdom Gent. In het Leie-departement ligt het grootste deel van de voormalige bisdommen Brugge en Ieper, alsook stukken van de voormalige bisdommen Doornik en Gent.

Deze oprichting van een nieuw bisdom brengt de vernieuwing van heel wat structuren met zich mee. Zo komt o.m. een nieuwe decanale indeling tot stand in 1839. De decanale indeling van het grondgebied van dit pas opgerichte bisdom Brugge gaat echter fundamenteel terug op de hervorming van de Zuid-Nederlandse bisdommen in 1559, toen o.m. de bisdommen Brugge, Ieper en Gent opgericht werden. Deze indeling wordt bij de toepassing van het concordaat van 1801 weliswaar aangepast, maar niet volledig gewijzigd. Bij de studie van de nieuwe decanale indeling van het bisdom Brugge in 1839 moet men dus teruggaan tot de tweede helft van de XVIe eeuw. Bij deze voorstudie kan men twee hoofdperiodes onderscheiden: een eerste periode van 1559 tot 1801, en een tweede periode van 1801 tot 1839. Hierbij worden echter alleen deze dekenijen en parochies besproken, die in 1834 binnen het grondgebied van

het bisdom Brugge — en dus ook van de provincie West-Vlaanderen — vallen. Dit geldt eveneens voor de kaarten ¹.

Het nieuw bisdom Brugge van 1559 is aanvankelijk in vier districten verdeeld: het aartsbischopdom Brugge en de dekenijen Aardenburg, Oudenburg en Roeselare ². Reeds de tweede bisschop Driutius (1569-1594) verdubbelt dit aantal. In het Brugge wordt Damme een afzonderlijke dekenij in 1571. En in 1574 worden nog drie dekenijen gesticht: Gistel naast Oudenburg, Sluis naast Aardenburg en Torhout naast Roeselare. Deze indeling blijft behouden tot aan het concordaat van 1801 ³. De enige wijziging gebeurt onder bisschop Triest (1617-1622) in 1618. De parochies van het gebied dat door de Verenigde Provinciën in de tweede helft van de vorige eeuw veroverd werd, worden voortaan rechtstreeks vanuit het bisdom bestuurd: d.i. de volledige dekenij Sluis, die meteen als dekenij verdwijnt, enkele parochies van de dekenij Aardenburg (Heile, Ste.-Katharina, St.-Kruis en Aardenburg zelf) en Ste.-Anna-ter-Muyden van de dekenij Damme. Deze indeling vindt men terug in de statuten van bisschop Bassery van 1693 ⁴.

Rythovius (1562-1585), eerste bisschop van het nieuwe bisdom Ieper, herzielt de decanale indeling van zijn grondgebied in 1577 ⁵. De volgende dekenijen komen hier in aanmerking: Ieper (aartsbischopdom van zes parochies: de

1. Bij het opstellen van de kaarten werd alleen nagestreefd een schets te geven van de decanale indeling, zonder verder aandacht te besteden aan het gedetailleerd natekenen van het verloop van de grenzen.

2. Voor dit schematisch historisch overzicht wordt vooral gebruik gemaakt van het artikel van M. English, *De dekanaten in 't bisdom Brugge, - Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis, gesticht onder de benaming Société d'Emulation te Brugge*, dl. XCI (1954), p. 5-9.

3. Zie de kaart I.

4. Statuten van bisschop Bassery, uitgevaardigd op de vergadering van de dekens van 1693, tit. VIII, § I-VIII, uitg. *Decreta primae synodi dioecesanæ Brugensis, necnon, antiqua statuta ejusdem dioecesis cum novis statutis distincto caractere exaratis denuo edita. Iis adduntur instructiones pro confessariis...*, Brugge, 1765, p. 54-64.

vier stadsparochies, Brielen en St.-Jan), Bailleul ⁶, Waasten, Diksmuide, Poperinge, Veurne en Nieuwpoort. Men houdt het bij deze indeling, voor wat West-Vlaanderen betreft, gedurende gans het *ancien régime* ⁷.

Bij de herinrichting van het bisdom Doornik door bisschop Vendeville (1588-1592), de vijfde van het nieuwe bisdom, in 1588-'89, liggen de Westvlaamse parochies in de volgende dekenijen: Kortrijk, Helkijn en Menen. In 1625 verdeelt bisschop Maximiliaan Villain (1615-1644) de dekenij Helkijn in Frans-Helkijn of Tourcoing en Vlaams-Helkijn. Dezelfde bisschop verplaatst de hoofdplaats van de dekenij Menen naar Wervik in 1634 ⁸. Nadien komt hier geen verandering in tot aan het concordaat van 1801 ⁹.

Voor wat het bisdom Gent betreft komen alleen de dekenijen Tielt en Oudenaarde in aanmerking ¹⁰. Voor de Westvlaamse parochies is hier niets meer veranderd sedert bisschop Damant (1590-1609) ¹¹.

Sedert ca. 1600 is dus niets meer veranderd aan de decanale indeling van deze streek, tenminste territoriaal gezien ¹². De belangrijke aangroei van de bevolking zal geen

5. Statuten van bisschop Rythovius, uitgevaardigd op de diocesane synode van 1577, tit. VII, cap. I, uitg. *Statuta in synodis episcopatus Yprensii et decreta per Rev. Dominos Episcopos ejusdem reimpressa*, Antwerpen, 1673, p. 19-26.

6. *Département du Nord*.

7. Zie de kaart I.

8. Vóór of in 1633 worden er ook enkele parochies overgeplaatst naar een andere dekenij: Aalbeke wordt overgeplaatst van Menen-Wervik naar Kortrijk, Bellegem en Rollegem van Vlaams-Helkijn eveneens naar Kortrijk en tenslotte Moorsele van Kortrijk naar Menen-Wervik.

9. Zie de kaart I.

10. Een exhaustieve studie van de grenzen van de dekenij Tielt in de XVIIe eeuw vindt men bij M. Cloet, *Het kerkelijk leven in een landelijke dekenij van Vlaanderen tijdens de XVIIe eeuw, Tielt van 1609 tot 1700*, (Universiteit te Leuven - Werken op het gebied van de geschiedenis en de Filologie, 5e reeks, deel 4), Leuven, 1968, p. 77-83.

11. Zie de kaart I.

12. Het is ook in die jaren van stabilisatie dat de rol van de dekens belangrijker wordt. Dan komen de beslissingen om de diocesane synoden in het vervolg te vervangen door jaarlijkse vergaderingen van de dekens.

wijzigingen doen aanbrenge in deze indeling. De enige maatregel zal het toevoegen zijn van één of zelfs meerdere onderpastoors in de bestaande parochies, alsook het oprichten van enkele kapellen. Het concordaat van 1801 zal dus een gevestigde structuur van ca. 200 jaar wijzigen.

Het concordataire bisdom Gent, dat in 1801 wordt opgericht omvat het Leie- en het Schelde-departement¹³. Alle tot hiertoe besproken parochies behoren tot het Leie-departement. De kerkelijke organisatie moet, naar de wens van Napoleon, een trouwe weergave zijn van de burgerlijke. En dit beperkt zich niet tot de bisdommen. De regering schrijft voor dat er slechts één hoofdparochie (*cure*) mag zijn per gerechtelijk kanton, met een politiek betrouwbare, onafzetbare en bezoldigde pastoor. Daarnaast mogen zoveel hulpkerken (*succursales*) als nodig worden opgericht, met afzetbare en aanvankelijk onbezoldigde desservanten. De grenzen van de hoofd- en hulpparochies dienen zoveel mogelijk samen te vallen met de gemeentegrenzen. In geen geval mogen de kantonnale grenzen worden overschreden. Men krijgt dus de kans om de parochiale structuur grondig te hervormen.... Vooral om de geschokte rust zo vlug mogelijk te herstellen voert men echter een bijna volslagen restauratie van de oude parochies door, zowel in de steden als op het platteland¹⁴. De nieuwe bisschop van Gent Fallot de Beaumont (1802-1807) rangschikt wel telkens een groep *succursales* onder een *cure*. Jurisdictioneel en kerkelijk heeft deze indeling echter niets te betekenen: de pastoors van de hulpparochies en van de hoofdparochies hebben hetzelfde canonisch statuut.

---

13. Naast het reeds aangehaald artikel van M. English, p. 10-16, dat alleen over Brugge handelt, vindt men een grondige studie voor de Franse tijd bij L. Preneel, *Bonaparte, le Concordat et les nouveaux diocèses en Belgique*. - *Revue d'histoire ecclésiastique*, dl. LVII, 1962, p. 871-900. Zie ook: R. de Keyser, M. Cloet & L. Preneel, *De geschiedenis van de parochie*, (Universitas-schrift, nr. 11), Leuven, 1965, p. 138-139. Tenslotte kan men ook gegevens vinden in een eigentijds artikel: *Des doyens ruraux en Belgique*, - *Journal historique et littéraire*, dl. II, (1836-1837), p. 555-556.

14. R. de Keyser, M. Cloet & L. Preneel, *o.c.*, p. 138-139.

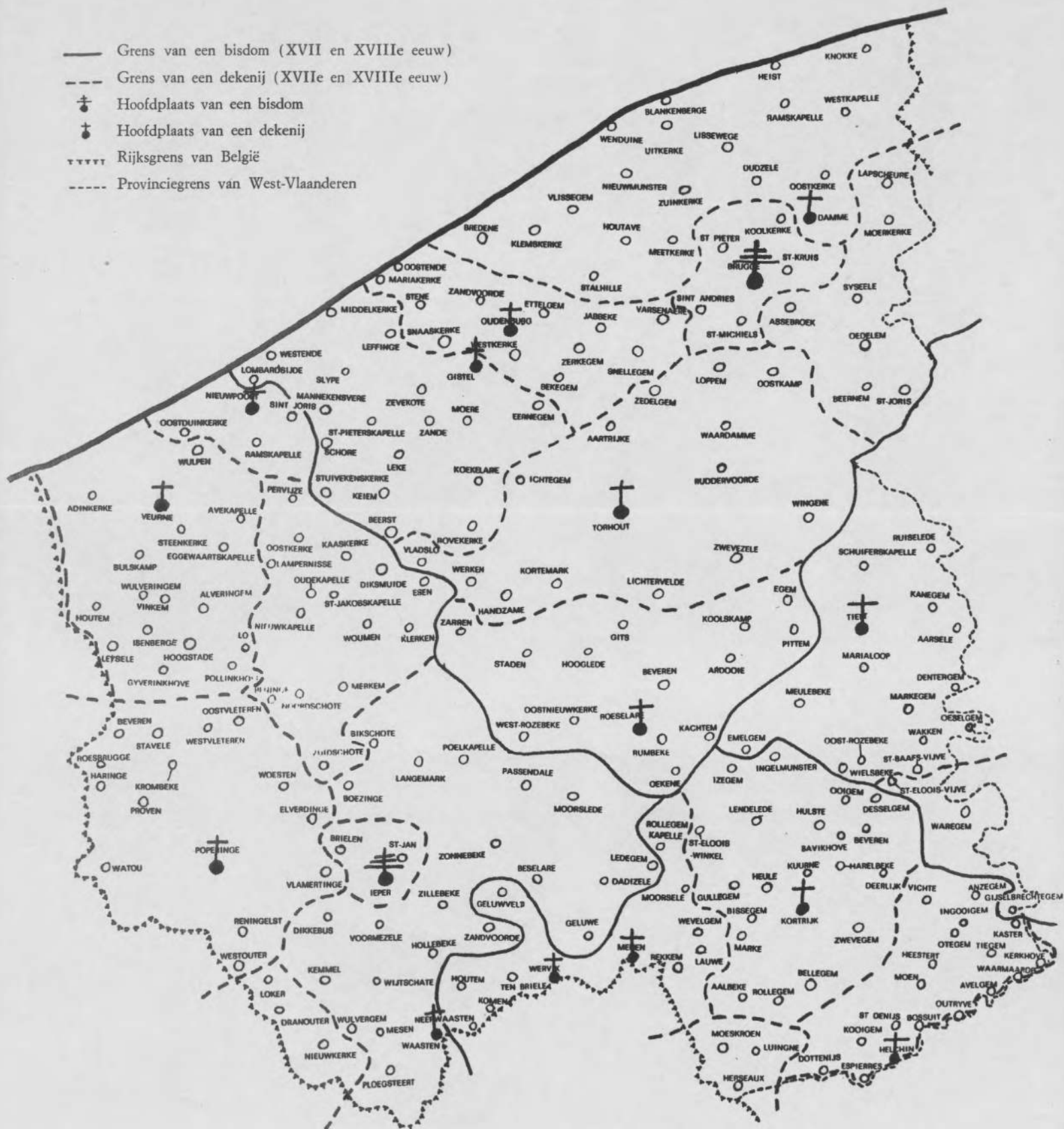
In de plannen van de Franse regering komt de decanale functie niet meer voor naast die van *curé* van een hoofdparochie. Dit zou totaal nieuw geweest zijn in de geschiedenis van de decanale instelling. Maar de meeste bisschoppen voeren, tegen de wil in van de regering, de decanale functie terug in, zij het binnen de nieuwe gerechtelijke structuren. Fallot de Beaumont verdeelt aldus zijn groot bisdom in dekenijen in 1803. De 76 hoofdparochies en meer dan 500 hulpparochies worden verdeeld over 20 dekenijen: 11 in Oost- en 9 in West-Vlaanderen. De grenzen van deze dekenijen volgen praktisch volledig die van de kantons¹⁵. In 1811 brengt bisschop de Broglie (1807-

---

15. Er zijn slechts enkele afwijkingen van deze kerkelijke indeling t.o.v. de gerechtelijke. 1° Voor wat betreft de *cures* en de hoofdplaatsen van de kantons: Torhout is hoofdplaats van twee kantons. De St.-Pieterskerk te Torhout is *cure* voor een eerste reeks *succursales*, maar Lichtervelde is *cure* voor de *succursales* van het tweede kanton. Verder is Passendale hoofdplaats van een kanton, maar de *cure* is Moorslede. Ten slotte heeft het tweede kanton Kortrijk Moeskroen als *cure* en het derde kanton eerst Anzegem (1802) en daarna Bellegem (1803). 2° Zijn er enkele *succursales* die afhangen van een *cure* buiten het kanton waarin zij liggen: Stene (kanton Oostende) hangt af van de *cure* van Gistel. Van 1802 tot 1811 brengt dat zelfs mede dat Stene tevens tot de dekenij Gistel behoort, terwijl Oostende in de dekenij Brugge ligt. Bekegem (kanton Gistel) hangt af van de *cure* St.-Salvator te Brugge van 1802 tot 1811. In elk geval is Bekegem echter in de dekenij Gistel in deze jaren. Middelkerke (kanton Nieuwpoort) is ondergeschikt aan de *cure* van Gistel en ligt aldus ook in deze laatste dekenij i.p.v. in de dekenij Veurne. De kapel Zoutenaaië (kanton Nieuwpoort) is verbonden aan de *succursale* Eggewaartskapelle, die afhangt van de *cure* St.-Niklaas te Veurne. In elk geval ligt Zoutenaaië echter in de dekenij Veurne. - Een tabel met de indeling van alle parochies van het concordataire bisdom Gent in *cures* en *succursales* vindt men een eerste maal in een document van 30 november 1802 (uitg. *Recueil de quelques brevs pontificaux et de toutes les lettres pastorales et instructions de Mgr. E.-A.-F. Fallot de Beaumont...*, dl. I, Brugge, 1807, p. 121-159). Ter gelegenheid van de nieuwe decanale indeling van het bisdom vindt men deze gegevens nogmaals in een document van 19 mei 1803 (uitg. *Recueil...*, dl. I, p. 178-201). De kantonale indeling van het Leie-departement kan men vinden in het Besluit van de Consuls van 9 Frimaire van het jaar X (30 november 1801) (uitg. *Pasinomie ou Collection complète des lois, décrets, arrêtés et règlements généraux qui peuvent être invoqués en Belgique*, 1e reeks: 1788-1814, dl. XI, Brussel, 1836, Annotations et complément pour la Belgique, p. V-VII.). Zie de kaart II.

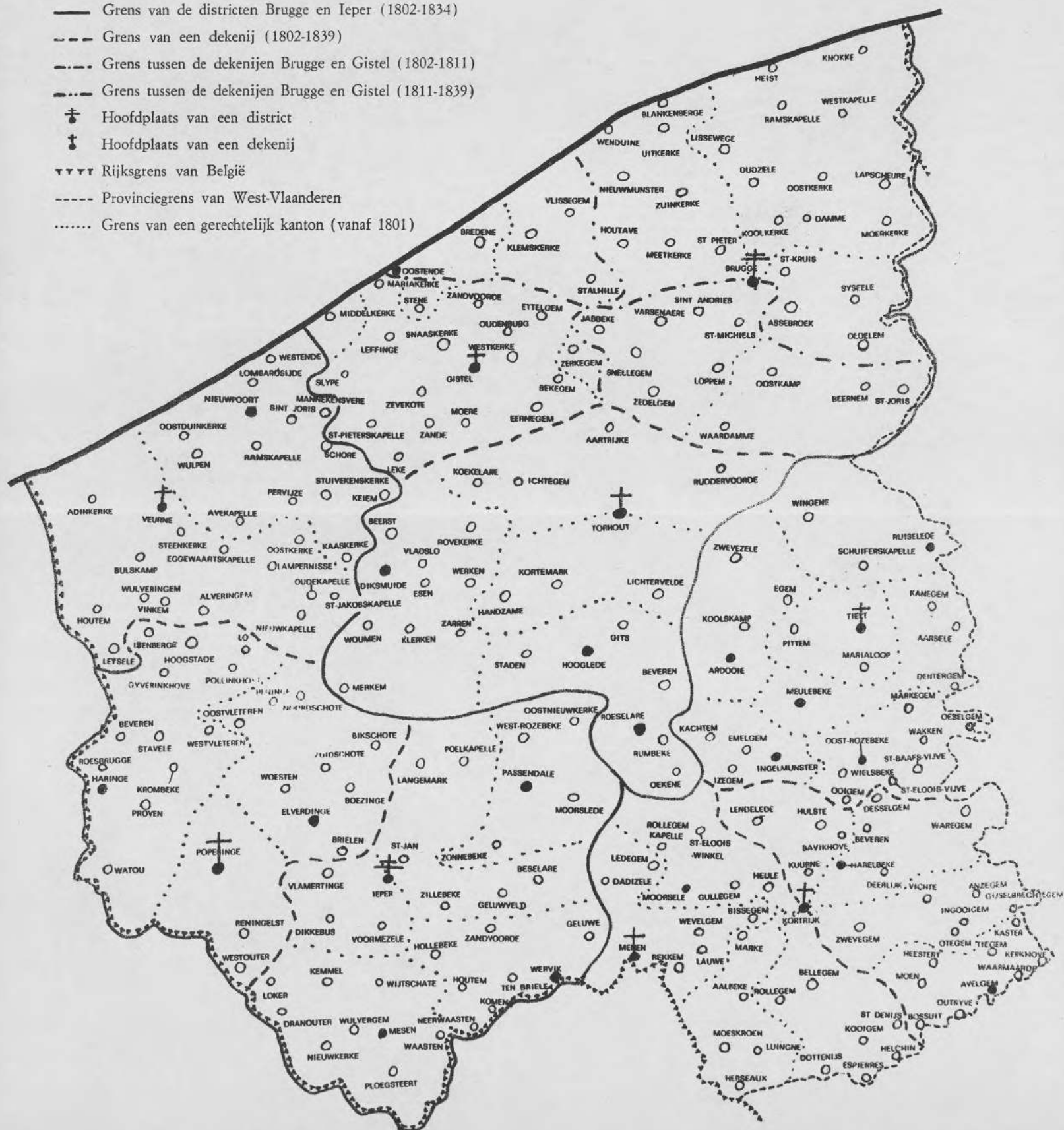
KAART I

- Grens van een bisdom (XVII en XVIIIe eeuw)
- - - Grens van een dekenij (XVIIe en XVIIIe eeuw)
- ⊕ Hoofdplaats van een bisdom
- ⊕ Hoofdplaats van een dekenij
- ⋯⋯⋯ Rijksgrens van België
- - - - Provinciegrens van West-Vlaanderen

- Grens van de districten Brugge en Ieper (1802-1834)
 - - - Grens van een dekenij (1802-1839)
 - · - · Grens tussen de dekenijen Brugge en Gistel (1802-1811)
 - · - · Grens tussen de dekenijen Brugge en Gistel (1811-1839)
 † Hoofdplaats van een district
 † Hoofdplaats van een dekenij
 † † † † Rijksgrens van België
 - - - - Provinciegrens van West-Vlaanderen
 · · · · · Grens van een gerechtelijk kanton (vanaf 1801)

1821) enkele veranderingen aan. Voor wat West-Vlaanderen betreft moeten hier alleen de nieuwe grenzen van de dekenijen Gistel en Brugge vermeld worden. In 1811 staat men reeds heel wat vrijer t.o.v. de gerechtelijke indeling, zoals men kan opmaken uit deze nieuwe grenslijn ¹⁶.

Verder moet hier herinnerd worden aan de oprichting van de districten Brugge en Ieper. Te Brugge stelt Fallot de Beaumont een grootvicaris aan over de dekenijen Brugge, Torhout en Gistel. Dit gebied beantwoordt grotendeels aan het bisdom Brugge van voor 1801. Te Ieper stelt hij twee administratoren aan over de dekenijen Ieper, Veurne en Poperinge. Dit gebied komt nagenoeg overeen met het Westvlaamse deel van het oud bisdom Ieper. De dekenijen Tielt, Kortrijk en Menen worden rechtstreeks vanuit Gent bestuurd. Zij hoorden vroeger voor het grootste deel bij de bisdommen Gent en Doornik ¹⁷. Uit deze opsomming kan men opmaken dat heel wat dekenijen afgeschafte worden. Dit gebeurt vooreerst met dekenijen die omwille van de nieuwe grenzen een te groot aantal parochies verloren om nog zinvol voort te bestaan binnen het grondgebied van het Leie-departement: Aardenburg, Oudenaarde, Frans-Helkijn en Bailleul. Ook volledig gebleven dekenijen verdwijnen van de kaart: Damme, Roeselare, Oudenburg, Vlaams-Helkijn, Nieuwpoort en Diksmuide. De twee aarts-priesterdommen Brugge en Ieper verdwijnen als zodanig, maar deze steden worden hoofdplaatsen van twee nieuwe en grotere dekenijen ¹⁸.

---

16. Zie de kaart II.

17. Zie de kaart II.

18. Verder kan hier nog aangestipt worden dat de dekens aanvankelijk naar de oude traditie benoemd worden. Fallot de Beaumont bedoelt geen definitief karakter te hechten aan de benoeming tot deken (in tegenstelling met de onafzetbaarheid van de concordataire *curé* van de hoofdparochies), en acht zich zelfs niet gebonden bij zijn aanstellingen tot deken door het onderscheid tussen *curé* en *desservant*. Dit blijft echter niet lang zo. Zonder dat het een juridische verplichting wordt is de deken voortaan meestal tevens pastoor van de hoofdparochie van de dekenij. Dit brengt ook mee dat de deken nu meestal in zijn district gaat wonen. Vroeger waren de dekens soms kanunnik in de stad. M. English noteert dat Mgr.

Deze nieuwe indeling in dekenijen en districten is echter niet ideaal. In veel gevallen heeft men geen oog gehad voor de feitelijke sociaal-economische structuur van de verschillende streken. Zonder hier verder in bijzonderheden te kunnen treden, kan als voorbeeld de grens tussen de dekenijen Menen en Kortrijk opgegeven worden, en dan vooral waar deze grens dwars door de Kortrijkse agglomeratie loopt ¹⁹. Daarom is het ook geen wonder dat deze regeling in vraag wordt gesteld als, in de eerste jaren na de oprichting van een nieuw bisdom te Brugge, de organisatie van het bisdom grondig herzien wordt.

Vóór de meer uitvoerige behandeling van deze herstructurering van het bisdom Brugge volgt hier eerst nog een bondig overzicht van gelijkaardige vernieuwingen in andere Belgische bisdommen. Na de woelige revolutionaire periode, het episcopaat van de Broglie (1807-1821) en de lange vacatuur die erop volgde (1821-1829) brengt de Belgische onafhankelijkheid voor het bisdom Gent eindelijk een periode van rust en stabilisatie. En dit is in meer of mindere mate waar voor alle bisdommen van de Mechelse kerkprovincie. Eén van de problemen die men in alle Belgische bisdommen nu rustiger in beschouwing kan herneemen is de decanale indeling. Aartsbisschop Sterckx (1832-1867) vangt hiermede aan. Hij brengt het aantal dekenijen van het aartsbisdom van 19 op 24. Dit gebeurt op de derde vergadering van de dekens te Mechelen in 1837 ²⁰.

Simons, tot 1841 groot-cantor en tevens deken van Tielt, de laatste vertegenwoordiger is van deze traditie (M. English, *o.c.*, p. 15). Simons had in de persoon van onderdeken De Wilde, pastoor van Pittem, een vertrouwensman ter plaatse.

19. De stad Kortrijk is inderdaad verdeeld over vier kantons, die zich elk verder straalvormig uitstrekken over de omliggende streek: Kortrijk I naar het Noorden, met Kuurne, Bavikhove, enz.; Kortrijk II naar het Zuid-Westen, met Marke, Aalbeke enz.; Kortrijk III naar het Zuiden, met Bellegem, Rollegem, enz.; en Kortrijk IV naar het Zuid-Oosten, met Zwevegem, Vichte, enz. Welnu, de kantons Kortrijk II en III behoren tot de dekenij Menen, en de kantons Kortrijk I en II tot de dekenij Kortrijk. Zie de kaart II.

20. Na het concilie van Trente kent men gedurende een eerste periode een jaarlijkse synode met daarnaast een vergadering van de

De reden die wordt aangegeven is dat de deken gemakkelijker al zijn parochies moet kunnen bezoeken ²¹. Dit feit valt samen met de algemene herwaardering van de decanale functie, die het duidelijkst en ook het eerst tot uiting komt in het opnieuw instellen van de vergaderingen van de dekens te Mechelen in 1835. In het naburige bisdom Gent gaat men geleidelijk te werk, onder het episcopaat van L.-J. Delebecque (1838-1864). Achtereenvolgens ziet men

---

dekens die eveneens minstens om het jaar samenkomt. In deze laatste komen de vertrouwenspersonen van de bisschop bijeen, die hij trouwens zelf heeft aangesteld en naar eigen goeddunken kan afzetten. De rol van deze vergadering bestaat er voornamelijk in de bisschop te helpen bij het pastoraal beleid van het bisdom. Dit gebeurt vooral door de regelmatige decanale visitatie, waarover rapport wordt uitgebracht op de vergadering. De synode daarentegen is een algemene vergadering waar de verschillende groepen en structuren van het bisdom (seculieren en regulieren, hogere en lagere clerus, wereldlijke overheid...) recht van zitting hebben met reële, zij het verschillende bevoegdheid. De voornaamste taak van de synode is de hervorming van de diocesane wetgeving volgens de nieuwe bepalingen van het concilie van Trente en de verdere aanpassing ervan aan de noden van de tijd. In onze gewesten gaat de bestuursfunctie en -bevoegdheid van de diocesane synode echter feitelijk over naar de vergadering van de dekens vanaf het begin van de XVIIe eeuw. De redenen die voor deze verschuiving worden aangegeven zijn: de tegenstand van de burgerlijke overheid tegen de synoden, de grote onkosten die deze synoden met zich meebrengen, en de reactie van de regulieren en exempten tegen de bisschoppelijke centralisatie. Tot ca. 1650 worden de vergaderingen van de dekens zeer regelmatig gehouden. Uit de latere periode zijn praktisch geen *acta* bekend, met een uitzondering voor de laatste jaren van de XVIIIe eeuw, in sommige bisdommen. In de XIXe eeuw streeft men er bij ons naar de decanale functie te herwaarderen. Sterckx is hier de promotor. Op de vergadering van de bisschoppen van België te Doornik in 1835 wordt in dit verband het plan goedgekeurd de vergaderingen van de dekens opnieuw jaarlijks samen te roepen. Te Brugge richt Bousson deze vergaderingen weer op het jaar nadien, in 1836. Zij gaan elk jaar door gedurende gans zijn episcopaat, uitgenomen in het jaar 1848.

21. Decreten van de derde vergadering van de dekens te Mechelen op 29 augustus 1837, art. I, uitg. *Synodi Mechlinienses novissimae, seu collectio eorum quae in viginti congregationibus archipresbyterorum egit ac decrevit Em. ac Rev. Engelbertus cardinalis Sterckx, archiepiscopus Mechliniensis*. Mechelen, 1854, p. 27-31. Zie verder: A. Simon, *Le cardinal Sterckx et son temps, 1792-1867*, dl. II, Wetteren, 1950, p. 225-229. (Op p. 225 staat in voetnoot 2, voor de op-richting van de nieuwe dekenijen, de datum 1857 te lezen i.p.v. 1837.)

nieuwe dekenijen in de *Almanach der bisdommen Brugge en Gent* verschijnen : Deinze in 1845, Ninove in 1846 en Gent *extra muros* in 1848 ²². Dit brengt het aantal dekenijen in dat bisdom van 11 op 14. In het bisdom Luik wacht men tot in 1833 om de decanale functie terug in te voeren. Gedurende dertig jaar nam men dus genoegen met de Franse indeling die steunt op de kantons en stelde men geen dekens aan. Bisschop Van Bommel (1829-1852) wil de territoriale verdeling trouwens niet meer veranderen : hij richt aanstonds kleine dekenijen in (24 voor de provincie Luik en 23 voor de provincie Limburg) zodat de meeste kantons aldus een dekenij worden. Voor Limburg bvb. worden alleen de kantons Maastricht-Noord en -Zuid in één dekenij verenigd. Dit groot aantal kleine dekenijen legt uit waarom er in de negentiende eeuw geen verdere veranderingen worden aangebracht aan de decanale indeling van het bisdom Luik ²³.

In 1834 wordt een nieuw bisdom Brugge opgericht, met de provincie West-Vlaanderen als grondgebied. In 1836 roept bisschop Boussen ²⁴ voor de eerste maal de vergadering van de dekens bijeen. De vernieuwing van de decanale indeling van het bisdom staat op het programma van de vierde van deze vergaderingen in 1839. Deze vergadering werd lang op voorhand door de dekens voorbereid, zoveel mogelijk in samenwerking met de clerus van

22. *Almanach der bisdommen Brugge en Gent...*, Brugge, 1845, 1846 en 1848.

23. Zie: J. Leen, *De rekrutering van de geestelijkheid in het bisdom Luik tijdens de 19e eeuw. Priesterroepingen in de Limburgse dekenaten*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Leuven, 1965, p. 104-109, de kaart tussen p. 109 en p. 110, en de aldaar opgegeven bibliografie.

24. Franciscus-Renatus Boussen is de eerste bisschop van het nieuw opgerichte bisdom Brugge van 1834 tot 1848. Hij wordt geboren te Veurne, in het bisdom Ieper, in 1774. Na middelbare

hun dekenij, en van deze voorbereiding zijn documenten bewaard geworden²⁵. De werkzaamheden rond deze nieuwe indeling zouden een uitstekende gelegenheid zijn om na te gaan waarin de concrete medewerking en de reële zeggings

studies te Veurne, die door de Franse invallen onderbroken worden, treedt hij in het seminarie van het concordataire bisdom Gent in 1803. Op 31 jaar ontvangt hij de priesterwijding van Fallot de Beaumont (1802-1807). Na enkele tijd leraar te zijn geweest op het bisschoppelijk Ste.-Barbaracollege te Gent wordt hij tot secretaris van de bisschop benoemd en opgenomen in het bisschoppelijk huis. Hij zal dit ambt bekleden tot 1832. Onder de Broglie (1807-1821) maakt Boussen moeilijke tijden mee, een eerste maal als hij samen met de twee grootvicarissen weerstand biedt aan de opgedrongen plaatsvervangende bisschop de la Brue (1811-1814), en een tweede maal als de Broglie de wijk moet nemen voor de bedreigingen van Willem I in 1817. Tijdens de lange vacatuur, van 1821 tot 1829, is Boussen secretaris van de *vicarii capitulares* en nadien van de nieuwe bisschop Vande Velde (1829-1838). In 1832 stelt Vande Velde hem aan als *administrator* voor West-Vlaanderen en in 1833 wordt Boussen tot hulpbisschop gewijd. In 1834 wordt te Brugge een nieuw bisdom opgericht en Boussen wordt de eerste bisschop. Als wapen kiest hij het beeld van de Goede Herder, als wapenspreuk de woorden *Sequere me*. Zijn episcopaat is vooral gekenmerkt door de herinrichting van de structuren van het bisdom, in reële samenwerking met de vergadering van de dekens (nieuwe statuten, nieuwe decanale indeling,...), de expansie van de bisschoppelijke colleges, de inrichting van jaarlijkse retraites voor de priesters, de bloeiende volksmissies... Boussen is meer een man van de restauratie dan van de grote vernieuwing. Maar hij geeft hierbij blijk van realisme en van zin voor aanpassing. Hij is een overgangfiguur tussen het *ancien régime* en de tijd van strenge centralisatie in de tweede helft van de XIXe eeuw. Hij overlijdt op 1 oktober 1848. - E. Rembry geeft een kritische bespreking van de verschillende biografische geschriften over Boussen, die tot op de datum van zijn schrijven verschenen waren. Zie: *Les remaniements de la hiérarchie épiscopale... - Annales de la société d'émulation...*, dl. LII, 1902, p. 312, voetnoot (1). Recentere gegevens vindt men nog bij A.-C. de Schrevel, A. Hodum & P. Allossery, *Le diocèse de Bruges*, Kortrijk, [1930], p. 6-14. Over het milieu waarin Boussen te Gent leeft vindt men uitstekende gegevens bij E. Lamberts, *De politiek-religieuze houding van H.-F. Bracq, XXIIe bisschop van Gent. Bijdrage tot de studie van het ultramontanisme (1804-1870)*. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling. Leuven, 1965. XL-292-II p.

25. Deze bronnen zijn vooreerst de originele rapporten die door de dekens en door de pastoors worden opgesteld in voorbereiding van de jaarlijkse vergadering van de dekens. Op het bisdom ontstaan dan een hele reeks andere stukken: samenvattingen van de decanale rapporten, voorstellen voor decreten en statuten, enz. Deze bronnen kan men nu raadplegen p het archief van het bisdom te Brugge (A.B.B., bundel B/173bis).

van de dekens bestaat in deze pas opgerichte jaarlijkse vergadering met bisschop Boussen, alsook van de samenwerking van de ganse parochieclerus, vooral dan in het kader van de decanale pastoorsvergaderingen. Dit is hier echter niet de bedoeling ²⁶. Uit de bronnen worden alleen elementen naar voor gehaald die ons de motiveringen laten kennen van deze nieuwe structurering. De rapporten van de dekens worden hier eerst afzonderlijk doorgenomen. Daarna zal gepoogd worden ze onderling te vergelijken om tot een algemeen beeld te komen.

In het rapport van deken Wallaert (Torhout) ²⁷ vindt men slechts één zin over de nieuwe decanale indeling van het bisdom: *Bona administratio non dependet a numero personarum sed ab earum cura et sollicitudine qui administrant* ²⁸. Is dit zijn diepe overtuiging... of behoudt hij liever het westelijk deel van zijn dekenij die, bij een heroprichting van Diksmuide, naar deze laatste dekenij zou gaan? Hij lijkt zeker niet veel belang te hechten aan het probleem en is de enige deken die uitdrukkelijk tegen een verandering opkomt.

Deken Seghers (Kortrijk) ²⁹ geeft voor de oprichting

26. Zie: S. van Outryve d'Ydewalle, *Structuren van het bisdom Brugge tijdens het epiconaat van Fr.-R. Boussen, 1834-1848*. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling. Leuven, 1966. XXXV-260-(34) p.

27. Jacobus Wallaert wordt geboren te Hoogdele, in het oud bisdom Brugge, op 15 juni 1790. Hij wordt tot priester gewijd te Mechelen op 26 maart 1813. Onmiddellijk wordt hij benoemd tot leraar aan het klein seminarie te St.-Niklaas. In 1824 is hij principaal van het Koninklijk College te Gent in 1825 directeur van het seminarie Ste.-Barbara te Gent. In 1826 wordt hij pastoor te Beveren (Roeseleare). Als pastoor van Beveren wordt hij in 1830 lid van het Nationaal Congres en wordt hij in 1833 tot Kamerlid verkozen. Deze functie zal hij gedurende 16 jaar waarnemen. In 1834 benoemt Boussen hem tot deken van Torhout. Hij overlijdt in 1848, het jaar van het afsterven van Boussen. - Deze en volgende biografische noten zijn gemaakt op basis van gegevens uit een biografische steekkaartenstelsel op het archief van het bisdom te Brugge. De basis van deze collectie werd aangelegd door M. English.

28. De citaten komen allen uit de rapporten van de dekens, tenzij het anders vermeld wordt. De rapporten zijn bewaard in het A.B.B., bundel B/173bis.

29. Joannes Seghers wordt geboren te Wetteren, in het oud bis-

van nieuwe dekenijen alleen een algemeen gunstig advies : *Opinor numerum decanatum esse augendum*. Men zoekt vruchteloos naar meer bijzonderheden... Nochtans is Seghers onmiddellijk betrokken bij een eventuele oprichting van een dekenij te Avelgem.

Deken Welvaert (Ieper) ³⁰ laat de beslissing over aan de bisschop : .... *ne in causam propriam agere videar*. Hij laat nochtans opmerken dat een vermeerdering van het aantal dekens de gemakkelijke toegang tot de dekens in de hand zou werken. Hij voegt er echter aan toe : .... *sed hic nulla reclamatio facta est a Pastoribus meis*. In ieder geval een diplomatisch antwoord, maar zonder praktische voorstellen.

Zijn deze drie dekens hiernopens opvallend bondig, dan vindt men zeer gedetailleerde voorstellen in de volgende verslagen.

Het rapport van deken Simons (Tielt) ³¹ bestaat uit verschillende stukken. Men vindt er vooreerst een brief van onderdeken De Wilde, pastoor te Pittem, die heel be-

dom Gent, op 30 september 1789. Hij wordt tot priester gewijd te Mechelen in 1813. Hij is achtereenvolgens onderpastoor te Ronse (1813) en te Kortrijk (1815), en pastoor te Ruppelmonde (1821) en te Deinze (1826). In september 1830 wordt hij benoemd tot pastoor van de O.-L.-Vrouwparochie te Kortrijk en tot deken van de dekenij. Hij neemt ontslag in 1863 en overlijdt op 29 september 1870.

30. Christophorus-Bernardus Welvaert wordt geboren te Zomergem, in het oud bisdom Gent, op 5 maart 1783. Na zijn priesterwijding op 23 september 1809 is hij achtereenvolgens onderpastoor te Asper (1809), pastoor te Berlaar (1810), onderpastoor te Geraardsbergen (1815), pastoor te Wakken (1819) en te Ardooie (1823). In 1835 wordt hij pastoor van St.-Maarten en deken te Ieper. Hij overlijdt aldaar op 22 april 1864.

31. Joannes Simons wordt geboren te Tielt, in het oud bisdom Gent, in 1774. Hij wordt te Emmerich (Duitse stad aan de Beneden-Rijn) tot priester gewijd in 1800, in dienst van dit bisdom Gent, door de voortvluchtige bisschop van Roermond Vande Velde. Daarna is hij tot 1834 werkzaam in de dekenij Tielt: onderpastoor te Wakken (1803), pastoor te Gits (1814), pastoor te Pittem (1820), onderdeken van Tielt (1821) en deken van dezelfde dekenij (1826). Uit deze periode van zijn leven is vooral zijn heftige bestrijding van het Stevenisme bekend (cfr. T.-A. van Biervliet, *Het Stevenisme in Vlaanderen*, 1966, p. 132-153 en passim.). In 1834 wordt hij

scheiden geen antwoord geeft op dit punt... Verder is er een brief van pastoor De Bruyne (Izegem) ³², die veel aandacht schenkt aan de zaak. Een groter aantal dekens betekent voor hem allereerst een ruimere mogelijkheid tot decanale visitatie. Hij stelt voor dat de deken jaarlijks de gewone visitatie zou houden, en bovendien nog tijd zou maken voor onverwachte controle-bezoeken ³³. Hij zelf maakte in 18 jaar tijd slechts tweemaal een decanale visitatie mee, *et praevis indictis die et hora. Quis pastor ecclesiam suam non praeparet?* Ter staving van dit voorstel verhaalt hij dan een belevens die hem nogal ruw confronteerde met de soms ergerlijke slordigheid van enkele pastoors ³⁴. Als tweede reden geeft ook De Bruyne het

---

kanunnik benoemd te Brugge. Hij blijft echter deken van Tielt en wordt in zijn dekenij vertegenwoordigd door de nieuwe pastoor van Pittem, onderdeken De Wilde. In 1841 wordt hij dan aarts priester van de dekenij Brugge en tevens grootvicaris. In 1843 wordt hij *protonotarius apostolicus*. Na de dood van Boussem in 1848 is hij *vicarius capitularis* en Malou stelt hem opnieuw aan als grootvicaris in 1849. Hij overlijdt te Brugge in 1853.

32. Joannes De Bruyne wordt geboren te Pittem, in het oud bisdom Gent, op 13 juni 1794. In het seminarie getreden te Gent in 1818, wordt hij op 9 november 1821 te Mechelen tot priester gewijd. Op 17 december van hetzelfde jaar wordt hij onderpastoor benoemd te Zomergem (Oost-Vlaanderen). «Vervolgens werd hij tevens met al de West-Vlaendersche priesters die met hem ten jaere 1818 in het Gentsch seminarie aanveerd waren, pastor benoemd, en bekwaam krachtens concours van 1830, de pastory van Bovekerke» (dekenij Torhout). (*Gazette van Tielt*, [1871], 22e jaar, nr. 104, voorpagina.) Het was op 30 juni 1830. Op 16 september 1834 wordt hij als pastoor verplaatst naar Izegem. Men onthoudt daar vooral wat hij doet voor de armen: een nieuw wezenhuis voor meisjes (1836), een nieuw hospitaal voor noodlijdende zieken (1840), een nieuwe zondagsschool voor jongens (1852-'55)... Hij doet ook verbouwingen aan de kerk van Izegem en aan de kapel van de Zusters van Liefde. Praktisch blind geworden neemt hij ontslag als pastoor op 3 december 1863, maar blijft bestuurder van de Zusters van Liefde. Hij overlijdt aldaar op 1 augustus 1873.

33. De nieuwe statuten zullen uiteindelijk voorschrijven om de drie jaar een «plechtige» visitatie te houden en daarbij een privaat controle-bezoek te brengen. Zie: *Statuta dioecesis Brugensis jussu Ill.ac Rev. D. Fr.-R. Boussem, XVIII ejusdem dioecesis episcopi, edita*. Brugge, 1838, *pars I, tit. II, art. IV*.

34. Ziehier de letterlijke tekst uit zijn verslag: «Anno 1831 celebravi in quadam ecclesia ubi mappa altaris imo ipsomet corporale et purificatorem adeo horride faetebunt prae sordibus, ut fere exinde

vergemakkelijken van de contacten tussen pastoors en dekenen. Dan volgen zeer concrete voorstellen. Vooreerst zou hij de dekenij Roeselare weer oprichten. Zonder het expliciet te vermelden gaat hij bij dit voorstel grotendeels terug op de situatie van het *ancien régime*. Hier volgen de parochies die De Bruyne voor de nieuwe dekenij Roeselare zou bestemmen ³⁵: Hooglede, Beveren, Ardooie, Oostnieuwkerke, Westrozebeke, Rumbekke, Oekene, Kachtem, *Emelgem*, *St.-Eloois-Winkel* en *Izegem*. De Bruyne verschuift dus hier de grenzen van de oude dekenij naar het zuiden. Wellicht wil hij rekening houden met het feit dat *Emelgem*, *St.-Eloois-Winkel* en *Izegem* meer op Roeselare afgestemd zijn dan op Kortrijk en Tielt, en omgekeerd dat Staden, Gits, Koolskamp, Egem en Pittem, die vroeger bij Roeselare hoorden, meer op Torhout of op Tielt afgestemd zijn dan op Roeselare. Dit voorstel bleef zonder onmiddellijke gevolgen.

Daarna werkt hij plannen uit voor een nieuwe dekenij te Diksmuide: *ibidem omnino necessarium est ut sit novus decanatus: ibidem expertus sum quantum sit inconveniens dum pastores tam difficulter communicare cum decano suo possunt* ³⁶. Ziehier zijn voorstel voor de nieuwe dekenij Diksmuide ³⁷: *Beerst, Keiem, Vladslo, Esen, Zarren, Kler-*

---

indispositus essem; inde continuo distractum, me paenitebat esse in altari: calicem ipse non praeparaveram adeoque praevis sordes non videram, alius noluissem illis uti. Ast meridie ad mensam... non vidi umquam splendidiorem, vasis argenteis, mappis nitidissimis ornata... Pastor ille nunc est decanus, *sed non in hac dioecesi* (onderlijnd in de tekst), et audivi casualiter ejus ecclesiam et altare adeo sordescere ut qui vident indignentur. Ita ut quidem opus esset ut Episcopus vel ejus delegatus *ibidem privatim* (onderlijnd in de tekst) visitationem instituat.». Het voorval kan zeer goed in het bisdom Gent hebben plaats gehad, in de tijd dat De Bruyne onderpastoor was te Zomergem (1821-1830).

35. De parochies die vóór het concordaat van 1801 niet tot de dekenij Roeselare behoorden, zijn cursief gedrukt.

36. De Bruyne is pastoor geweest te Bovekerke van 1830 tot 1834. Zie ook de klachten over de slechte communicatiemogelijkheden in deze streek in het verslag van deken Rousseeuw, dat zo dadelijk besproken wordt.

37. De parochies die vóór het concordaat van 1801 niet tot de dekenij Diksmuide behoorden, zijn cursief gedrukt.

ken, Woumen, Oudekapelle, Nieuwkapelle, St.-Jacobskapelle, Lampernisse, Kaaskerke, Oostkerke en *Stuivekenskerke*. Wat opvalt is dat deze dekenij weerom goed aansluit bij de situatie van vóór het concordaat. De grenzen werden echter op hun geheel naar het noorden verschoven. Eigenaardig genoeg zal deken Rousseeuw (Veurne) juist hetzelfde voorstellen. Ook hij zal Keiem en Stuivekenskerke aanduiden voor de nieuwe dekenij Diksmuide. De Bruyne heeft ook gedacht aan een nieuwe dekenij in het Kortrijkse: Avelgem of Anzegem; en ook in het Brugse. Hier geeft hij echter geen verdere bijzonderheden. Dit is dus een belangrijk rapport, des te merkwaardiger als men het naast de korte en zeer vage rapporten van sommige dekenen plaatst.

In hetzelfde dossier van de deken van Tielt vindt men nog een lange brief van pastoor Nuytten (Oostrozebeke)³⁸. Hij antwoordt bevestigend op de vraag of het aantal dekenijen moet vermeerderd worden. Hij wijst hierbij op de noodzaak van ruimere contactmogelijkheden. Zowel deken als pastoor moeten elkaar gemakkelijk kunnen bereiken. In dit verband dringt hij erop aan dat de deken evenals iedere pastoor ernst zou maken niet alleen met zijn plicht te resideren, maar ook met zijn plicht binnen de grenzen van zijn parochie te blijven: *Triste est quandoque duas aut tres fecisse leucas consilii causa et non invenire quem quaeris*. Verder geeft hij geen concrete voorstellen. Van zeer veel belang is dit rapport dus niet voor ons onderwerp.

Van deken Simons zelf hebben wij alleen een korte nota, onderaan op de brief van onderdeken De Wilde. Over de nieuwe dekenijen vindt men er niets.

Deken Rousseeuw (Veurne)³⁹ doet ook concrete voor-

38. Augustinus-Franciscus Nuytten wordt geboren te Ledegem op 15 oktober 1794. Na zijn priesterwijding te Mechelen in 1819, is hij achtereenvolgens retoricaleeraar op het klein seminarie te Roeselare, pastoor te Heusden (1826), principaal van het college van Oudenaarde (1831) en pastoor te Oostrozebeke (1835). Hij overlijdt aldaar op 30 mei 1863.

39. Franciscus-Xaverius Rousseeuw wordt geboren te Haringe, in

stellen. De reden die hij aangeeft is eveneens het belang van de gemakkelijke contacten: *Plurimum saepius prodest spirituali bono, si RR. DD. sacerdotes et decanus possint invicem adire absque magno incommodo et absque magnis expensis: sic interdum fit quod discordiae quaedam impediuntur antequam flammam emittant, sed interdum ob distantiam locorum aut difficultatem viarum id non facile fieri potest.* In zijn voorstellen beperkt hij zich tot de problemen van zijn dekenij. Alleen bepleit hij de heroprichting van de dekenij Diksmuide, en vernoemt dan nog slechts die parochies die voor het ogenblik tot zijn dekenij behoren. Hiervoor grijpt hij *explicitet* terug naar de indeling in dekenijen door Rythovius in het bisdom Ieper ingericht in 1577, ... en zelfs naar de middeleeuwse indeling: *Ideo videtur convenire, ut iterum Dixmudis decanatus erigatur, uti consti[tu]tus fuit ab Illustrissimo Domino Rythovio, primo episcopo Yprensi; ....*⁴⁰ *tempore quo eramus sub episcopo Morinorum*⁴¹ *erat Dixmudis decanatus. Ita Meyerus*⁴². Allereerst zouden volgende parochies naar Diksmuide terugkeren⁴³: *Keiem, Stuivekenskerke, Kaaskerke,*

---

het oud bisdom Ieper, op 2 december 1764. Op 15 maart 1786 treedt hij in de abdij van de reguliere kanunniken te Eversam. Hij legt er de plechtige geloften af op 16 december 1788 en wordt tot priester gewijd op 20 maart 1790. Op 9 september 1793 vluchten alle monniken uit de abdij. In oktober 1795 teruggekeerd, wordt Rousseeuw op 26 februari 1797 definitief uit Eversam buiten gezet. In tegenselling met wat de meeste regulieren doen, neemt hij reeds vanaf 1801 dienst als onderpastoor te Haringe, zijn geboortedorp. (Zie over de houding van de reguliere clerus: L. Preneel, *Priesters in het concordataire bisdom Gent, 1802-1813. Toestanden in de Kortrijkse dekanaten. - De Leiegouw*, jg. IV, 1962, p. 73-101, 205-230; jg. V, 1963, p. 5-29.) In 1805 wordt hij onderpastoor te Hoogstade en in 1807 pastoor van de Ste.-Walburgaparochie te Veurne. In 1815 wordt hij pastoor van de St.-Niklaasparochie en deken van Veurne. Hij blijft deze functie waarnemen tot aan zijn overlijden op 5 juli 1847.

40. Het woord is onleesbaar.

41. De bisschop van Terwaan.

42. J. Meyerus, *Commentarii sive annales rerum Flandricarum*. Antwerpen, 1561 (opgesteld tussen 1538 en 1552).

43. De parochies die vóór het concordaat van 1801 niet tot de dekenij Diksmuide behoorden, zijn cursief gedrukt.

St.-Jacobskapelle, Nieuwkapelle, Oudekapelle en Oostkerke. Als reden wordt opgegeven: *adjacent Dixmudis, distant Furnis quaedam tribus leucis, viaeque sunt difficiles tempore hiemali*. Men kan dit duidelijk zien op een goede eigentijdse kaart van de hand van P.-Fr. Geirnaert⁴⁴. Vanuit Veurne loopt een staatsbaan rechtstreeks naar Ieper. Naar Diksmuide loopt er alleen een staatsbaan langs Perwijze om. Rousseeuw stelt voor de grens omtrent midden door het gebied tussen de banen Veurne-Ieper en Diksmuide-Ieper te laten lopen. Zoals men ziet behoorden alleen Keiem en Stuivekenskerke van 1577 tot 1803 niet bij Diksmuide. Hoger werd reeds de aandacht gevestigd op de eenstemmigheid van het voorstel van Rousseeuw en De Bruyne om beide parochies bij de nieuwe dekenij Diksmuide te plaatsen. Waarschijnlijk wil men de dorpen die spontaan op Diksmuide gericht zijn in de nieuwe dekenij opnemen. Rousseeuw zal vergeten zijn Lampernisse te vermelden.... of stelde hij zich voor deze parochie te behouden?

Toch wil Rousseeuw zijn werkterrein niet vermindert zien. Zonder ditmaal expliciet naar de toestand van het *ancien régime* te verwijzen, stelt hij voor de zuidergrens van zijn dekenij met Poperinge te herstellen. Daarom zouden Izenberge, Hoogstade, Lo, Gijverinkhove en Pollinkhove naar Veurne moeten terugkeren. Men vindt weerom dezelfde argumentatie: deze parochies zijn meer dan drie mijl van Poperinge verwijderd .... *Furnis sunt propinquoires et viae sunt faciliores*. Dit laatste argument over de gemakkelijke verbindingswegen is het enige doeltreffende, want in vogelvlucht zijn deze parochies even ver van Veurne verwijderd als de eerste groep die Rousseeuw

44. *Carte de l'évêché de Bruges, dédiée à Mgr. Fr.-R. Boussem, 18ème évêque de Bruges*, getekend door P.-F. Geirnaert en uitgegeven te Brussel, op het *Etablissement géographique de Bruxelles* van van der Maelen. Zonder datum (na 1839 en vóór 1848). Schaal 1/185.000. Afmetingen: 625 x 890 mm; afbeelding: 465 x 615 mm. Bewaard op het A.B.B., bundel «Kaarten» nr. 74.

aan Diksmuide wenst af te staan. Vanuit Veurne loopt een staatsbaan naar Ieper langs dewelke men gemakkelijk de parochies Izenberge, Gijverinkhove, Hoogstade en Pol-linkhove kan bereiken. Ook Lo is niet afgezonderd: er zijn twee bruggen over het kanaal van Lo. Bemerkt dat de zuidergrens van de dekenij Veurne aldus over een hele afstand samenvalt met de IJzer. Uit wat voorafgaat kan men afleiden dat Rousseeuw veel belang hecht aan de zaak en er concreet over heeft nagedacht voor wat zijn dekenij betreft.

Het zeer korte rapport van deken Sabbe (Menen) ⁴⁵ bestaat voor de helft uit voorstellen i.v.m. een heroprichting van de dekenij Avelgem. Zonder er expliciet naar te verwijzen wil deken Sabbe voor deze nieuwe dekenij ook terug naar de oude grenzen van vóór het concordaat. Alleen wenst hij in het oosten Dottenijs, dat vroeger tot Avelgem behoorde, te bewaren: daarom stelt hij voor de baan Kortrijk-Doornik als grens te nemen. Aldus zou hij de parochies Helkijn, Spiere, St.-Denijs en Kooigem afstaan aan de nieuwe dekenij. In het westen stelt hij voor Geluwe, Wervik, Ten Briele en Komen van Ieper over te nemen. Hij beperkt zich tot vier parochies omdat hij er slechts vier wil afstaan aan Avelgem. In feite zal men Menen veel sterker uitbreiden naar Ieper toe, en veel verminderen in het oosten ten voordele van Kortrijk. Deze grondige hervorming van de structuur van het zuidoosten van het bisdom gaat dus verder dan de perspectieven van Sabbe.

Ten slotte moet nog vermeld worden dat het rapport

---

45. Petrus-Ludovicus Sabbe wordt geboren in 1775 te St.-Eloois-Winkel in het oud bisdom Doornik. Ook hij wordt te Emmerich tot priester gewijd in 1800. Na zijn wijding zal hij steeds in het gebied van het oud bisdom Doornik blijven werken: onderpastoor te Rollegem (1802), Wevelgem (1803), Moorsele (1807) en Menen (1810); pastoor te Wevelgem (1814) en te Menen (1821). Bij het overlijden van deken Six in 1831 wordt hij tevens deken van Menen. Deken Six was pastoor te Heule. Sabbe overlijdt te Menen op 6 januari 1843.

van deken Vermeulen (Gistel) ⁴⁶ wel bewaard is, doch geen enkele suggestie bevat i.v.m. ons onderwerp. Het rapport van aartspriester Pollin ⁴⁷ en dat van deken Vergote (Poperinge) ⁴⁸ zijn niet bewaard.

Na dit overzicht kan men als samenvatting voorop stellen dat de meeste dekens gunstig staan t.o.v. een vermeerdering van het aantal dekenijen. Welke zijn dan de motieven die voor deze vermeerdering worden aangegeven? De situatie van het *ancien régime* speelt in elk geval een belangrijke rol als inspiratiebron voor de nieuwe indeling. Om hier onderscheid te maken tussen louter conservatief restaureren of een betrachten van een doelmatige pastorale indeling zou men een gedetailleerde studie moeten maken van de demografische evolutie van elke dekenij afzonderlijk, en dit sedert ca. 1600, datum waarop de meeste grenzen van het *ancien régime* bepaald werden. Verder zou men moeten nagaan of de belangrijke ontwikkeling van de economische infrastructuur tijdens de XVIIIe eeuw

---

46. Albertus-Eugenius Vermeulen wordt geboren te Elverdinge in 1774, in het oud bisdom Ieper. Na zijn priesterwijding te Emmenich, eveneens door de voortvluchtige bisschop Vande Velde van Roermond, in 1802, blijft hij werken in het gebied van het oud bisdom Ieper tot zijn 44 jaar: als onderpastoor te Woesten (1805) en te Izenberge (1815). In 1817 wordt hij pastoor te Gistel benoemd en in 1824 tot deken van deze dekenij. Hij overlijdt aldaar op 20 november 1851.

47. Geboren te Reninge, wordt Joannes-Baptista Pollin diocesane priester van het bisdom Ieper in 1765. In 1789 krijgt hij een eerste benoeming als onderpastoor. Na het concordaat wordt hij pastoor benoemd te Wijtschate (1802), en later te Wervik (1821). In 1830 wordt hij lid van het Nationaal Congres en kanunnik. Samen met Corselis wordt hij in 1833 door Boussem tot grootvicaris aangesteld. En als Corselis in 1834 aartsdiaken wordt, volgt hij hem op als aartspriester van de dekenij Brugge. Hij overlijdt op 15 januari 1841.

48. J. Vergote is afkomstig van Torhout, in het vroeger bisdom Brugge (15 oktober 1791). Als tweeëntwintigjarige maakt hij deel uit van de groep Gentse seminaristen die in 1813 naar Wezel gedeporteerd worden. (Cfr. J. de Smet, *Het bisdom Gent onder Napoleon I, - Collationes Brugenses et Gandavenses*, dl. I, 1955, p. 240-41). Na zijn priesterwijding in 1816 wordt hij onderpastoor te Zwevegem en daarna pastoor op dezelfde parochie (1824). Tien jaar later wordt hij pastoor en deken van Poperinge (1834). Hij overlijdt aldaar in 1858.

(wegen, kanalen....) geen wijzigingen van de kerkelijke indeling wenselijk maakte. Op eerste zicht blijkt dit laatste niet het geval te zijn. Eigenlijk ontstaan er geen nieuwe centra, maar is er wel een ontwikkeling van enkele bestaande. Om gedetailleerd na te gaan of een dorp stilaan eerder op een andere dekenijhoofdplaats betrokken geraakte door deze vernieuwing van de communicatiemiddelen, zou een exhaustieve studie nodig zijn ⁴⁹.

Dit alles is noodzakelijk als men wil uitmaken of de toestand op het einde van het *ancien régime* pastoraal verantwoord was of niet. Ten voordele van een socio-religieuze bekommernis pleiten in elk geval de verschillende veranderingen die in de ontwerpen van de nieuwe grenzen aangebracht worden t.o.v. het patroon van voor de revolutie. Zo komen wij vanzelf bij de expliciete argumenten in deze zin. Meer contactmogelijkheden tussen pastoors en deken in het algemeen worden als voordeel nagestreefd door de dekens Welvaert en Rousseeuw en door de pastoors De Bruyne en Nuytten. Rousseeuw preciseert het door te handelen over de concrete staat van het wegennet in zijn streek. Pastoor De Bruyne legt grote nadruk op de ruimere mogelijkheden tot decanale visitatie.

*
*
*

Nu men een overzicht heeft van de motivering bij enkele dekens en pastoors die de nieuwe indeling hebben voorbereid, kan overgegaan worden tot een meer objectief beschouwen van de nieuwe kaart, in vergelijking met de kaarten uit de vroegere periodes ⁵⁰. Verder kan men zich bij het beoordelen van de nieuwe indeling behelpen met ge-

49. Zie hiervoor de artikels van L. Genicot: *Etudes sur la construction des routes en Belgique*. - *Bulletin de l'institut de recherches économiques*, dl. X, 1938-1939, p. 421-451; - *Bulletin de l'institut de recherches économiques et sociales* (nieuwe titel voor hetzelfde tijdschrift), dl. XII, 1946, p. 495-559 en dl. XIII, 1947, p. 477-505.

50. Zie de kaart III.

gevens over het aantal parochies, het aantal inwoners en de totale oppervlakte van de verschillende dekenijen.

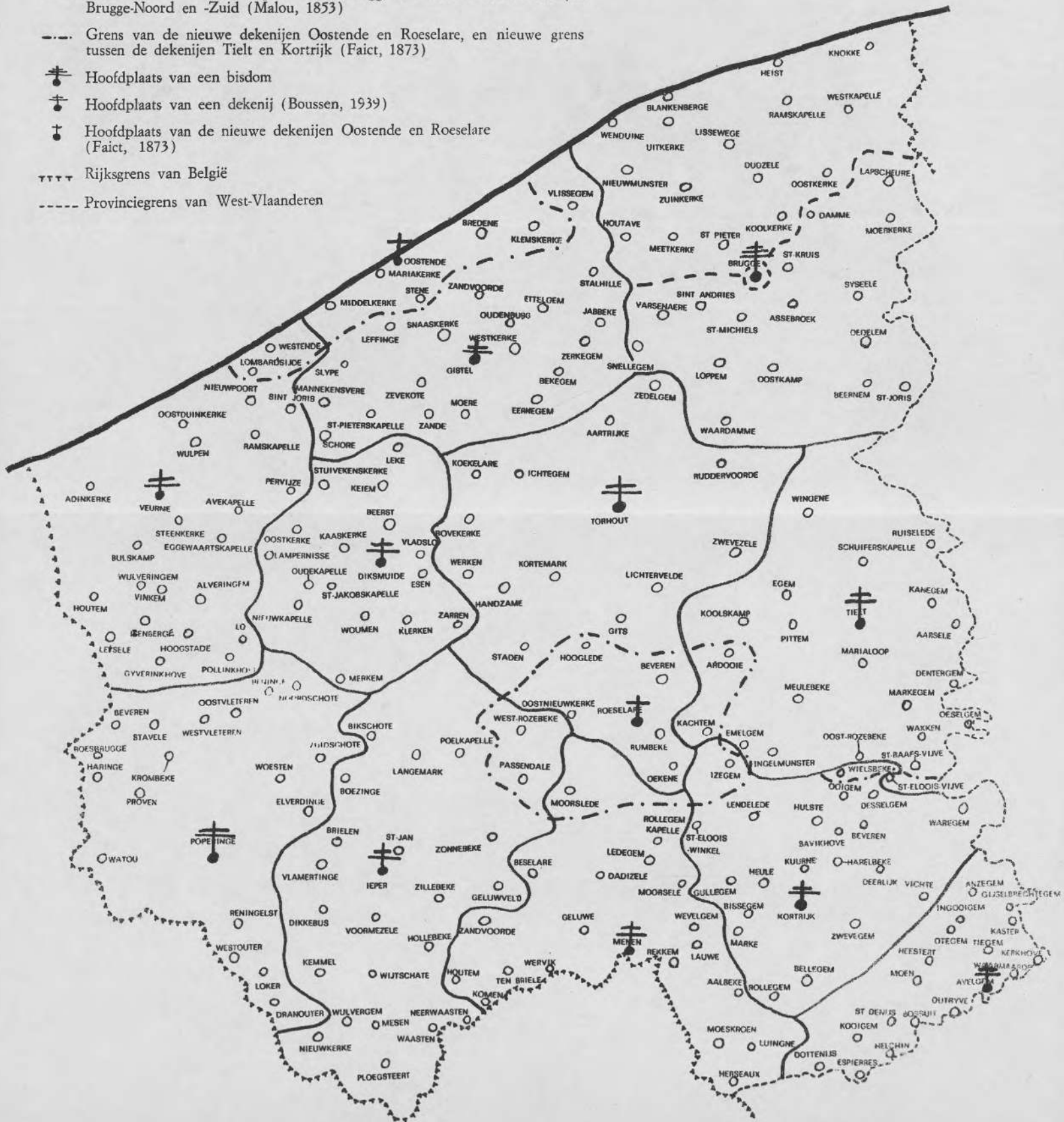
Het jaar 1839 zal men wel als een belangrijk jaar aanzien hebben in het bisdom. Men bewaart inderdaad een mooie kaart in het archief van het bisdom, die de nieuwe kerkelijke indeling moet weergeven ⁵¹. Wat onmiddellijk opvalt zijn de nieuwe dekenijen Diksmuide en Avelgem. De meeste wijzigingen komen dan ook in deze streken voor. Ieper, Menen en Kortrijk moeten de oprichting van Avelgem mogelijk maken door hun respectievelijke grenzen naar het westen te verschuiven. Poperinge staat enkele parochies af aan Ieper. Veurne en Torhout anderzijds verliezen een deel van hun parochies ten voordele van Diksmuide. Brugge, Gistel en Tielt blijven nagenoeg ongewijzigd. Aldus is het aantal dekenijen aangegroeid van 9 tot 11. In het *ancien régime* waren er voor hetzelfde gebied omtrent tweemaal zoveel: 11 dekenijen lagen volledig binnen de grenzen van het huidige bisdom Brugge, 5 andere hadden het grootste deel van hun grondgebied binnen deze grenzen en 4 dekenijen hadden er slechts enkele parochies.

Er kunnen verschillende tendenzen onderscheiden worden, als men de evolutie van deze dekenijgrenzen nagaat. Er worden er hier eerst vijf besproken. Nadien komt dan een tabel met cijfermateriaal*, dat zal toelaten de doelmatigheid van de nieuwe indeling te beoordelen.

Het treft dat men in het voormalige bisdom Ieper streeft naar een herstel van de grenzen uit het *ancien régime*. De voormalige dekenij Nieuwpoort hoort sedert 1803 bij Veurne, maar voor het overige zijn de grenzen van deze dekenij Veurne-Nieuwpoort hersteld in hun staat van vóór het concordaat. De enige uitzondering is de toevoeging van Westende en Lombardsijde, die voorheen bij het bisdom Brugge behoorden (dekenij Gistel). Poperinge wordt ook hersteld, met uitzondering van de aanwinst van drie parochies in het noorden uit de vroegere dekenij Diksmuide en

51. Het is de kaart die besproken wordt in voetnoot 44.

- Grens van een dekenij (Boussen, 1839)
- - - Grens van het nieuw aartsbisdom Brugge en van de nieuwe dekenijen Brugge-Noord en -Zuid (Malou, 1853)
- · - · Grens van de nieuwe dekenijen Oostende en Roeselare, en nieuwe grens tussen de dekenijen Tielt en Kortrijk (Faict, 1873)
- ⊕ Hoofdplaats van een bisdom
- ⊕ Hoofdplaats van een dekenij (Boussen, 1839)
- ⊕ Hoofdplaats van de nieuwe dekenijen Oostende en Roeselare (Faict, 1873)
- TTTT Rijksgrens van België
- - - - Provinciegrens van West-Vlaanderen

van twee parochies uit de vroegere dekenij Bailleul, die het verlies van Vlamertinge ruimschoots compenseren. Diksmuide is eveneens hersteld, doch een flink stuk naar het noorden verschoven, ten voordele van Poperinge en ten nadele van Torhout en Gistel, beide dekenijen uit het voormalige bisdom Brugge. De vroegere dekenij Waasten en het vroegere aartspriesterdom Ieper maken sedert 1803 de basis uit van de concordataire dekenij Ieper. Het aartspriesterdom wordt in 1839 niet hersteld, en in het oosten grijpen grote veranderingen plaats omwille van de heroprichting van Avelgem. Maar voor de rest wordt Waasten-Ieper volledig hersteld: alleen Vlamertinge en Westrozebeke zijn nieuw in de dekenij.

In de andere delen van het bisdom is de invloed van de Franse tijd veel belangrijker. Vooreerst treft het dat men in het voormalige bisdom Brugge praktisch geen wijzigingen aanbrengt aan de indeling van 1803. De dekenij Brugge ondergaat nagenoeg geen wijzigingen. Gistel wordt ietwat uitgebreid naar het westen. Maar is het niet allereerst om Veurne-Nieuwpoort in zijn oude grenzen te herstellen? En het zal ook wel een compensatie zijn voor het verlies van Leke ten voordele van Diksmuide. Deze heroprichting van Diksmuide tast vooral Torhout aan. De voormalige dekenijen Brugge (aartspriesterdom), Damme, Oudenburg en Roeselare worden niet weder opgericht. De parochies uit de vroegere dekenijen die zich hoofdzakelijk buiten het Leie-departement uitstrekten werden in 1803 opgenomen bij de dekenijen die er onmiddellijk naast lagen. Zo werden de enkele parochies van Bailleul opgenomen in de dekenij Ieper, van Frans Helkijn in Menen, van Oudenaarde in Kortrijk en in Tielt en van Aardenburg in Brugge. Ook dit zal grotendeels bewaard blijven in 1839. In het oude bisdom Ieper, waar men nochtans de oude dekenijen herstelt, blijven de kleine dekenijen Nieuwpoort en Ieper (aarts-priesterdom) afgeschaft in 1839. Hun gebied was waarschijnlijk te klein in vergelijking met dat van de andere

dekenijen. Tenslotte moet hier ook de dekenij Tielt vermeld worden. In 1803 had men verkozen Tielt als dekenij te bewaren. Daarom had men haar grondgebied naar het westen uitgebreid ten nadele van de dekenij Torhout en vooral van de afgeschafte dekenij Roeselare, en naar het zuiden van de dekenij Kortrijk (Izegem, Ingelmunster...). In 1839 zal de westergrens grotendeels die van 1803 blijven. Voor de zuidergrens zal men echter terugkeren naar de oude stand van zaken: de agglomeratie Izegem keert terug naar Kortrijk.

In het gebied dat vroeger tot het bisdom Doornik behoorde, herstelt men de dekenijen Vlaams-Helkijn (met Avelgem als nieuwe hoofdplaats) en Kortrijk in hun oude grenzen, en geeft men aan Menen een nieuw grondgebied. De departementale indeling van België had voor de dekenij Menen grote gevolgen gehad: het Westvlaams deel van de dekenij was te groot om zo maar onder de aanpalende dekenijen verdeeld te worden, en te klein om ongewijzigd te blijven voortbestaan. Men had het probleem opgelost door parochies te ontnemen aan Kortrijk en Vlaams-Helkijn. Kortrijk werd dan vergoed met het overige en grootste deel van Vlaams-Helkijn, dat afgeschafte werd. Deze regeling houdt stand tot 1839, wanneer men de oude dekenij Vlaams-Helkijn wil herstellen. De enige veranderingen t.o.v. de toestand van het *ancien régime* zijn dat Avelgem de opvolging waarneemt van Helkijn als hoofdplaats van de dekenij en dat Vichte bij Kortrijk blijft. Waregem en Gijzelbrechtegem, die vóór 1803 tot het bisdom Gent behoorden (dekenij Oudenaarde), en die van 1803 tot 1839 onder Kortrijk geplaatst werden, worden nu onder de twee dekenijen verdeeld: Waregem gaat naar Kortrijk, Gijzelbrechtegem naar Avelgem. Nu Avelgem weer een afzonderlijke dekenij wordt, moet het oostelijk deel van Kortrijk terug ontnomen worden aan Menen... Zo keert men terug naar de oude grens tussen Menen en Kortrijk, met uitzondering van Aalbeke dat bij Menen blijft. De enige oplossing voor Menen

ligt nu in een uitbreiding naar het oosten, ten nadele van Ieper. In 1803 had men de grillige grens tussen de vroegere bisdommen Ieper en Doornik (d.i. tussen de dekenijen Waasten en Menen) recht getrokken : zo kwam het zuidoostelijk deel van Menen over naar Ieper en het noordwestelijk deel van Waasten naar Menen. In 1839 keert men voor de zuidelijke helft van de grens terug naar de vroegere stand, en men trekt dan de grens verder recht naar het noorden door. De grenzen van 1803 en van 1839 lopen dus parallel. Nochtans neemt men voor de zuidelijke helft niet volledig de vroegere grens over. Neerwaasten, dat eerder gericht is op Ieper daar het op de baan Ieper-Rijsel ligt blijft tot Ieper behoren. Zandvoorde hoorde vóór 1803 bij Ieper en gaat in 1839 over naar Menen, en met Geluveld is het juist andersom. Waarom deze omwisseling gebeurde is minder duidelijk...

Waar men naar de dekenijgrenzen van het *ancien régime* wil terugkeren doet men dit praktisch nooit volledig. Soms lijkt het wel of men een compromis sluit. Meestal streeft men echter naar een verdeling die nauwer aansluit bij de feitelijke afhankelijkheid van de dorpen tegenover elkaar. Het is veelal moeilijk uit te maken welke argumenten aangewend worden. Wij overlopen hier de verschillende plaatsen waar het zich voordoet.

De meeste voorbeelden liggen natuurlijk in het voormalige bisdom Ieper. Aan de grens tussen Gistel en Veurne-Nieuwpoort blijven Westende en Lombardsijde bij Veurne, zoals sedert 1803. Mannekensvere en Schore keren echter terug naar Gistel, zoals het was vóór 1803. Aan de noordergrens van Poperinge keren aldus vijf parochies naar Veurne terug, zodat de IJzer opnieuw de grens wordt tussen Poperinge en Veurne, zoals vóór het concordaat. Reninge, Noorden Zuidschote blijven echter bij Poperinge, zoals het was sedert 1803. (Hiervoor wordt Diksmuide dan vergoed door uitbreiding naar het noorden, ten nadele van Veurne, Gistel en Torhout.) Aan de oostergrens van Poperinge gebeurt

hetzelfde : Bikschote, Boezinge en Brielen keren terug naar Ieper, zoals het was vóór 1803. Vlamertinge, dat in 1803 van Poperinge naar Ieper overkwam, blijft voortaan in deze laatste dekenij. Ieper staat echter de helft van de Westvlaamse parochies van de dekenij Bailleul af aan Poperinge. In het noorden van de dekenij Ieper blijft Westrozebeke voortaan bij Ieper, en keert Oostnieuwkerke terug naar Torhout-Roeselare, zoals het was vóór 1803. De grens tussen Kortrijk en Tielt is nog een voorbeeld : Izegem en Oigem keren terug naar Kortrijk, Ingelmunster blijft bij Tielt. Een voorbeeld uit het oude bisdom Brugge vindt men aan de grens tussen Torhout en Tielt : Wingene blijft bij Tielt, Zwevezele keert terug naar Torhout.

Er rest ons nog de aandacht te vestigen op het feit dat men in deze grensveranderingen zeer veel terugvindt van de voorstellen van Rousseeuw, De Bruyne en Sabbe. Het meest merkwaardige is wel de expliciete vermelding van Rythovius' indeling door Rousseeuw, als voorbeeld en wellicht ook als argument voor de vernieuwing van de decanale structuur. Verder is het zeer treffend te zien hoe Rousseeuw en De Bruyne elk van hun kant de nieuwe dekenij Diksmuide naar het noorden verschuiven, en praktisch op identische wijze. In het voorstel van Rousseeuw vindt men alleen Lampernisse niet terug ; in dat van De Bruyne, Leke en Merkem. Wat Avelgem betreft volgt men helemaal het voorstel van Sabbe, Dottenijs uitgezonderd. Hoe men Mennen verder zou inrichten liet Sabbe in het vage : hij sprak alleen van vier parochies die in het *ancien régime* bij Mennen hoorden in ruil voor de vier parochies die hij voorstelt aan Avelgem af te staan. Het voorstel van De Bruyne i.v.m. de heroprichting van Roeselare zal in 1872 door Faict worden overgenomen, en wel praktisch onveranderd toegepast ! Over de verdeling van de grote dekenij Brugge geeft De Bruyne geen concrete voorstellen.

Na deze beschouwingen volgt nu een tabel met enkele objectieve cijfers over het aantal parochies, het aantal in-

woners en de totale oppervlakte van de verschillende dekenijen, telkens vóór en na de nieuwe indeling van het bisdom. Deze gegevens laten toe enerzijds de argumenten van de dekens te toetsen aan statistisch materiaal, en anderzijds zich een oordeel te vormen over de objectieve waarde van de nieuwe decanale structuur van het bisdom Brugge in 1839. Voor wat het aantal kerken betreft wordt onderscheid gemaakt tussen de kerken die een eigen bedienaar hebben (*cures*, *succursales* en *chappelles*) en de *annexes* zonder eigen bedienaar. Binnen de eerste groep worden de stadsparochies van de andere afgezonderd als er in deze stad meer dan één parochie is. Deze indeling heeft tot doel zo nauwkeurig mogelijk de concrete visitatie-taak van de deken te schetsen. Voor het aantal inwoners wordt alleen gesteund op de gegevens van de *Almanach voor het bisdom Brugge* van 1839. Deze cijfers zijn niet alle even nauwkeurig. Ter controle kan het totaal vergeleken worden met dat van de officiële telling van 1846: de almanach geeft voor 1839 een totaal van 631.203 inwoners, en de telling van 1846 een totaal van 643.004. De gegevens van de almanach bieden echter de mogelijkheid de driedelige indeling van de kerken vol te houden. Trouwens gaat het hier alleen om een algemene schets. Voor de totale oppervlakte van de dekenijen moest men zijn toevlucht nemen tot de oppervlakte van de gemeenten. Mogelijke verschillen tussen de oppervlakte van gemeenten en parochies kunnen alleen hun invloed laten gelden op de grenzen van de dekenijen. Daar de grenzen van de Westvlaamse gemeenten practisch ongewijzigd bleven kon voor de berekening van de oppervlakte van de gemeente gebruik gemaakt worden van de algemene telling van 1961 die voor ons onmiddellijk bereikbaar was. Eventuele grenswijzigingen kunnen trouwens ook hier alleen op de grenzen van de dekenijen onnauwkeurigheden bewerken.

*De dekenijen van het bisdom Brugge in 1839,
vóór en na de nieuwe indeling*

Dekenijen	Aantal kerken (a)		Aantal inwoners (b)		Oppervlakte in ha (c)	
Brugge	8	8	44.000	44.000		
	34	32	47.560	42.814		
	1	1	155	155		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>		
	43	41	91.715	86.969	53.322	49.354
Avelgem	-	-	-	-		
	-	18	-	39.903		
	-	-	-	-		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>		
	-	18	-	39.903		13.599
Kortrijk	2	2	19.109	19.109		
	24	21	65.321	66.901		
	-	-	-	-		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>		
	26	23	84.430	86.010	24.184	23.515
Diksmuide	-	-	-	-		
	-	17	-	25.768		
	-	-	-	-		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>		
	-	17	-	25.768		20.280
Veurne	2	2	4.609	4.609		
	27	22	24.361	25.324		
	8	9	2.144	2.469		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>		
	37	33	31.114	32.402	33.787	32.120
Gistel	-	-	-	-		
	24	26	36.003	37.382		
	2	2	676	676		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>		
	26	28	36.679	38.058	26.429	29.101
Menen	-	-	-	-		
	24	20	68.206	61.768		
	-	-	-	-		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>		
	24	20	68.206	61.768	22.753	22.875
Poperinge	3	3	10.305	10.305		
	24	18	31.856	24.547		
	1	-	325	-		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>		
	28	21	42.486	34.852	32.860	26.848

Dekenijen	Aantal kerken (a)		Aantal inwoners (b)		Oppervlakte in ha (c)	
Tielt	-	-	-	-		
	26	22	101.333	84.877		
	-	-	-	-		
	26	22	101.333	84.877	37.453	33.292
Torhout	-	-	-	-		
	25	20	93.329	82.582		
	-	-	-	-		
	25	20	93.329	82.582	50.810	41.582
Ieper	4	4	15.209	15.209		
	31	23	66.702	42.805		
	-	-	-	-		
	35	27	81.911	58.014	43.806	32.838
TOTAAL	19	19	93.232	93.232		
	239	239	534.671	534.671		
	12	12	3.300	3.300		
	270	270	631.203	631.203	325.404	325.404

- (a) Er wordt onderscheid gemaakt tussen :
 1° parochies van de hoofdstad van de dekenij zo er meer zijn dan één ; er zijn geen andere gemeenten met meerdere parochies ;
 2° andere parochies (*cures, succursales, chapelles*) ;
 3° annexes zonder inwonende bedienaar.
- (b) Deze cijfers zijn berekend volgens de gegevens van de *Almanach voor het bisdom Brugge* van 1839. Dezelfde indeling van (a) geldt hier ook.
- (c) Hier volgt per dekenij de som van de oppervlakten van de gemeenten, volgens de algemene telling van 1961. (Hertsberge wordt volledig bij Ruddervoorde gerekend.)

Hoger zagen wij dat een van de belangrijkste motieven voor een vermeerdering van het aantal dekenijen de ruimere contactmogelijkheden was. Dit kon dan al dan niet gepreciseerd worden tot de decanale visitatie. Vooral het aantal kerken en de totale oppervlakte komen hiervoor in aanmerking.

In het voormalige bisdom Ieper gaat men op dit punt sterk vooruit. Diksmuide wordt weder opgericht, en is een kleine dekenij van 17 parochies. De drie andere dekenijen worden ook verminderd: Veurne verliest 4 parochies, Poperinge 7 en Ieper 8. De totale oppervlakte vermindert praktisch evenredig. De drie dekenijen die het voormalige bisdom Brugge uitmaakten volgen deze evolutie echter helemaal niet. Brugge verliest weliswaar 2 grote parochies en Torhout zelfs 5 parochies (ten voordele van Diksmuide), doch Gistel groeit aan met 2 parochies. Het belangrijkste is echter dat geen nieuwe dekenijen opgericht worden, alhoewel het minstens evenzeer aangewezen was. De Bruyne had het trouwens voorgesteld. Tielt, de enige dekenij van het voormalige bisdom Gent wordt ietwat verminderd maar niet genoeg om te beantwoorden aan de maatstaven van de Ieperse dekenijen. In het voormalige bisdom Doornik is er weinig evolutie op dit punt. Weliswaar wordt Avelgem een nieuwe dekenij. Kortrijk en Menen blijven echter nagenoeg even belangrijke dekenijen, spijs de grote grensverschuivingen. Hier was op dit punt ook het minst wijziging nodig, zoals blijkt uit de volgende tabel. Deze volgende tabel is echter onnauwkeurig. Vooreerst geldt de indeling van de dekenijen volgens de vier voormalige bisdommen slechts als een benadering. Ten tweede zou de gemiddelde oppervlakte moeten gecorrigeerd worden door rekening te houden met de reële communicatiemogelijkheden van iedere dekenij. De interventie van Rousseuw trok reeds de aandacht hierop. Toch kan ze een schets geven van de onderlinge verhouding van de nieuwe dekenijen van 1839.

*De dekenijen van het bisdom Brugge in 1839,
na de nieuwe indeling*

	Gemiddelde aantal kerken		Gemiddelde oppervl. in ha	
Bisdom	24,54	100	29.471	100
Diksmuide (a) Veurne Poperinge Ieper	24,50	99,83	27.273	92,54
Brugge Gistel Torhout	29,66	120,80	40.614	137,81
Tielt	22	89,60	32.499	110,27
Avelgem Kortrijk Menen	20,33	82,80	20.250	68,71
(a) De dekenijen zijn ingedeeld in vier groepen, volgens de vier bisdommen van het <i>ancien régime</i> : Ieper, Brugge, Gent en Doornik.				

Dat niet alle dekenijen even aangepast zijn aan de reële noden blijkt nog uit de reeks nieuwe oprichtingen van dekenijen na 1839. Men moet hier echter oog hebben voor eventuele nieuwe factoren die de oprichting van een dekenij zouden kunnen wenselijk maken. Daarom houdt men het best bij de 19e eeuw. Malou zal reeds in 1853 de dekenij Brugge in drie verdelen: het aartsbischepdom Brugge en de dekenijen Brugge-Noord en Brugge-Zuid. Alleen deze laatste dekenij is nieuw, want Brugge-Noord neemt de traditie van Damme weer op. Dit had eigenlijk evengoed in 1839 kunnen gebeuren. De bevolking van de streek rond Brugge is inderdaad niet meer gestegen dan deze van de ganse provincie. Zo zijn de wensen van De Bruyne vervuld, zij het 14 jaar nadien. In 1872 worden door Faict nog twee dekenijen opgericht: Oostende wordt een gans nieuwe dekenij die voor een groot deel moet tegemoet komen aan

de demografische aangroei van de badplaats⁵², en Roeselare wordt hersteld. Het is merkwaardig dat deze laatste dekenij praktisch volledig aansluit bij het voorstel van De Bruyne in 1839. Men kan dus ook hier bemerken dat de dekenijen van het grondgebied van het voormalige bisdom Brugge in 1839 de evolutie van de Ieperse dekenijen niet meemaken, spijs het feit dat het daar even aangewezen is⁵³.

Bij wijze van besluit kan men allereerst zeggen dat het bisdom Brugge van het midden van de XIXe eeuw niet uniform is. Veertig jaar na de opheffing van de bisdommen van het *ancien régime* zijn de sporen hiervan nog duidelijk aanwijsbaar in allerlei gebruiken en mentaliteiten. Ook hier, bij de werkzaamheden rond een nieuwe decanale indeling, is dit weer duidelijk naar voor getreden. Men komt er wel toe over de oude bisdomgrenzen heen te stappen om beter aan te sluiten bij de reële structuur van de verschillende streken. Er is echter nog een groot verschil op te merken tussen de voormalige bisdommen, en dan vooral tussen Brugge en

52. Bevolkingsaangroei in West-Vlaanderen 1831-1866.

	1831	1846	1856	1866
Provincie	608.226	643.004	624.912	642.217
Arrond. Brugge	102.235	119.291	118.455	119.486
Arrond. Oostende	37.580	44.006	46.262	47.497

Deze gegevens kan men vinden in de *Volkstelling, 31 december 1961*, dl. I, *Bevolkingscijfers*, Brussel, 1963, p. 221, 224 en 226. Zie de kaart III.

53. Overzicht van de verdere evolutie van de decanale structuur van het bisdom Brugge: In 1932 sticht men de dekenijen Moeskroen en Waregem (Lamiroy). Als men de huidige kaart van het bisdom beschouwt valt op dat tijdens het laatste decennium verschillende nieuwe dekenijen ontstonden in de gebieden met een sterke demografische aangroei. Werden achtereenvolgens opgericht: Brugge-Randgemeenten (1953), Izegem (1953), Blankenberge (1955), Harelbeke (1956), Wervik (1960), Westkust (1960), Lichtervelde (1966) en Roeselare-Rand (1969).

Ieper. Het zou interessant zijn na te sporen wie verantwoordelijk zijn voor deze strekkingen, en hoelang deze personen hun invloed hebben laten gelden.

Verder valt aan te stippen dat de vernieuwing wordt aangebracht vanuit een goed pastoraal onderzoek van de betrokken gebieden. Hierbij moeten de dekens en de pastoors echter alleen voortgaan op de eigen praktische ervaring. Er is een ernstige aanpak van de nieuwe gegeven situatie, zij het dan nog steeds vanuit de traditie van het eigen oud bisdom.

Tenslotte kan hier gewezen worden op de grote zeggings van de dekens. Weliswaar blijken slechts enkele bereid om concreet mee te werken. Toch is het treffend dat deze enkele voorstellen praktisch ongewijzigd door Boussen en door zijn onmiddellijke medewerkers worden overgenomen. Hier verder op ingaan valt echter buiten de bedoelingen van deze bijdrage.

ST. d'YDEWALLE